

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
MESLEK YÜKSEKOKULU
HUKUK BÖLÜMÜ
ADALET PROGRAMI

MEDENİ USUL HUKUKUNDA

DAVA AÇMA ŞARTLARI

(Yönlendirilmiş Çalışma)

Hazırlayan:

Zehra Burak

İstanbul, 2019

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
MESLEK YÜKSEKOKULU
HUKUK BÖLÜMÜ
ADALET PROGRAMI

MEDENİ USUL HUKUKUNDA
DAVA AÇMA ŞARTLARI
(Yönlendirilmiş Çalışma)

Hazırlayan:

Zehra Burak

Öğrenci No:

17060932000

Danışman:

Öğr. Gör. Tülay Özgül

İstanbul, 2019

YEMİN METNİ

Yönlendirilmiş çalışma olarak sunduğum “medeni usul hukukunda dava açma şartları” başlıklı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları yer yerde yararlanılan eserlere atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 11.03.2019

Zehra Burak

ÖZET

Dava şartları, dava ile ilgili inceleme ve araştırma yapılabilmesi ve karar verilebilmesi için varlığı veya yokluğu kesinlikle gerekli olan şartlardır.

Dava şartlarından bazıları olumlu, yani davanın açılması sırasında mevcut olmalı; bazıları ise olumsuz, yani davanın açılması sırasında mevcut olmaması gerekir.

Olumsuz dava şartlarından biri mevcutsa, davanın esası incelenmez. Aynı şekilde olumlu dava şartlarından biri mevcut değilse, davanın esası incelenmez. Dava şartları kendi içinde genel dava şartları ve özel dava şartları olmak üzere iki guruba ayrılırlar.

Genel dava şartları: 1. Mahkemeye ilişkin davalar 2. Taraflara ilişkin davalar 3. Dava konusuna ilişkin davalar olmak üzere üçe ayrılır.

Hakim dava şartlarının bulunduğunu veya bulunmadığını kendiliğinden içeler.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
GİRİŞ.....	1

Birinci Bölüm

MEDENİ USUL HUKUKUN'DA DAVA AÇMA ŞARTLARI

1.1. DAVA HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	3
1.2. DAVA VE DAVA ŞARTLARI KAVRAMI.....	4
1.3. DAVA ŞARTLARININ GENEL ÇEŞİTLERİ	5
1.4. DAVA ŞARTLARININ ÖZEL ÇEŞİTLERİ	12
1.5. DAVA ŞARTININ İNCELENMESİ.....	12
1.6. DAVA ÇEŞİDİNİN HANGİ SIRA İLE İNCELENECEĞİ.....	13
1.7. DAVA ENGELLERİ.....	14

İkinci Bölüm

DAVA ÇEŞİTLERİ

2.1. DAVA ÇEŞİTLERİ HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	16
2.2. TALEP EDİLEN HUKUKİ KORUMAYA GÖRE DAVA ÇEŞİTLERİ.....	16
2.3. TALEP SONUCUNA GÖRE DAVA ÇEŞİTLERİ.....	18
2.4. TOPLULUK DAVASI.....	22

Üçüncü Bölüm

MEDENİ USUL HUKUKUN'DA DAVANIN AÇILMASI

3.1. DAVA AÇILMASI HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	24
3.2. DAVA DİLEKÇESİNİN İÇERİĞİ	24
3.3. DAVA DİLEKÇESİNİN MAHKEMEYE VERİLMESİ.....	28
3.4. DAVANIN AÇILMA ZAMANI.....	30
3.5. DAVA AÇILMASININ SONUÇLARI.....	31
3.6. DAVA DİLEKÇESİNDE FAİZ İSTENMESİ.....	33
SONUÇ.....	35
KAYNAKLAR.....	36

KISALTMALAR LİSTESİ

AY : Anayasa

AK : Avukatlık Kanunu

BK : Türkiye Borçlar Kanunu

C. : Cümle

HMK : 6100 Sayılı Hukuk Mahkemeleri Kanunu

HarçK : Harçlar Kanunu

İK : İcra İflas Kanunu

Karş. : Karşılaştırmız

M. : Madde

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TK : Türkiye Ticaret Kanunu

Teb.K. : Tebligat Kanunu

Yön : Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdari ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik

GİRİŞ

Medeni usul hukuku, yargılama ve yargılama sürecini konu alır ve işleyişini inceler.

Kaynak olarak 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı kanun esas alınmıştır.

Medeni usul hukukunun amacı: sübjektif hakların muhafaza ve gerçekleşmesini sağlamaktır. Devlet bizzat kendi hak elde etmeyi yasakladığı için, sübjektif hakların yerine gelmesi, sadece medeni usul hukukunda mümkündür. Bir diğeri ise, objektif hukukun savunmaktır. Bu uygulamada, mahkemenin verdiği kararın kesin karar halini almasıyla akıbet bulması. Kesin karar, bozulan hukuki barışın tekrardan temin edilerek bozulan çıkar dengesinin tekrardan kurmasıdır. Tabi hukuk barışını sağlamakta medeni usulünün amaçlarındandır. Bu amaçta diğeri amaçlarla birliktedir. Sübjektif haklarının muhafaza edinmesi ve elde edinmesinin bir akıbeti de hukuki barışın korunmasıdır. Taraflar arasındaki geçimsizliğin net bir şekilde sonuçlanması ve hukuki barışın da gerçekleştirir.

Mahkeme karşısına gelen dava ve talep ile isteklerin hukuka uygun usullerle karara bağlanmasıdır. En önemli amacı da şekli gerçeğe değil, maddi gerçeğe ulaşmaktır. Bir geçimsizlikle ilgili olarak, hala daha yargılama yapılmadan olan maddi gerçek, yargılama bitiminde bir mahkeme hükmü ile şeklinde ortaya çıkan adaletli gerçekle örtüştüğü değerinde adalet sonuçlanmış olacaktır. Bazen ceza yargılamasında maddi gerçeğin, medeni yargıda şekli gerçeğin araştırıldığı söyleniliyor. Oysaki, ikisi de hukuk kolunda gerçeği bulma yöntemi ve yargılama şekilleri değişik olsa da gerçek olan gerçeğin belirleyerek adaletin sağlanmasıdır.

Medeni usul hukukunun özellikleri: şekilcilik esas alınmıştır. Kamu hukukunun niteliği ağır basmaktadır. Usul hukukunun kaideleri hem mahkemeler hem de taraflar açısından kural olarak emredicidir. Medeni usul hukukunun fonksiyonu geçici korumaları da kapsar, ancak hüküm verilmesi ile sona erer, bundan sonrası ise icra hukukuna girer. Kural olarak özel hukuk kişileri arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkları çözer. Dava açılana kadar dava mevzusu işlemi bir özel hukuk ilişkisidir. Dava açıldıktan itibaren davacı ve davalı arasındaki anlaşmazlığı çözmekle

yükümlü bir mahkeme vardır. Esasında özel hukuk anlaşmazlığı vardır lakin mahkeme konu içine girince yargılamanın yürütülmesi ile ilgili bütün görev, yetki ve mesuliyet mahkemeye aittir. Yani davanın açılmasıyla birlikte ortaya kamu hukuku ilişkisi çıkar.

Birinci Bölüm

MEDENİ USUL HUKUKUNDA DAVA AÇMA ŞARTLARI

1.1.DAVA HAKINDA GENEL BİLGİLER

Çekişmeli yargının içeriği, davalardır. Dava, bir başkası tarafından subjektif hakkı zarar gören veyahut riske sokulan yahut kendisinden haksız bir istekte bulunan kişinin, mahkemeden hukuki muhafaza talep istemesidir. Mahkemeden hukuki muhafaza (himaye) talebinde bulunan kişiye davacı denir.

Dava, davacının subjektif hakkını zarar veren veyahut riske sokan veya da davacıdan haksız ve gereksiz bir istekte bulunan şahıs hakkında açılır; bu şahsa da davalı denir.

Bir subjektif hakkın mahkemeler aracılığıyla ileri sürülmesi hakkına, dava hakkı denir. Ancak, bu dava yetkisi (hakkı) gerçekte (subjektif) haktan farklı veya ayrı bir hak değildir. Bu sebeple, dava yetkisi, tek başına bir başka birine devredilemez yahut haciz edilemez. Şu var ki, gerçek hak ile beraber devredilebilir veyahut haczedilebilir.

Dava yetkisi (hakkı), anayasa ile güvenceye alınmıştır: Herkes, meşru araç ve metotlardan yararlanmak biçimiyle, yargı makamı önünde davacı sıfatıyla iddia ve adaletli yargılama hakkına sahiptir. Bu sebeple, özel bir kanun hükmü ve dava haklarının sınırlandırılması Anayasa'nın 36. Maddesinin zıddıdır. Dava hakkı dava koşulu değildir. Ama şu var ki, dava hakkı, hukuki fayda ile sınırlıdır. Demek ki, mahkemenin bir davanın temeli ile ilgili hüküm verip yargılama yapabilmesi için, davacının dava açmakta hukuki fayda ve menfaatinin bulunması lazım.

Birde şu var ki, dava hakkının alenen kötüye kullanılmasını, hukuk uyumunu korumaz. Davacı dava açarken, cevaba cevap dilekçesi verirken ve davalı davaya cevap ve ikinci cevap dilekçesi verirken, dürüstlük kaidesine elverişli davranmak mecburundalardır. Bir diğeri ise, dava hakkının alenen kötüye kullanılması bir haksız fiil oluşturuyorsa, davalı davacıya karşı bir tazminat davası açabilir. Dava yetkisini (hakkını) kullanılması, dava açılırsa mevzu bahis olur. Bir şahsın kendi yararına olan bir davayı açmaması, hakkının kötüye kullanılması olarak söz konusu olamaz. Şu nedenle ki, kanunda alenen belirtilmedikçe, hiç kimse kendi yararına olan davayı açmaya veya hakkını istemeye mecbur edilemez.

Çekişmeli yargıda, mahkeme, iki taraf arasındaki geçimsizliği sadece davacının dava açması üzerine el koyar ve bu geçimsizliğe vereceği hüküm ile sonuçlandırır. Davacının dava isteği olmadan, mahkeme resen bir davayı araştıramaz ve bir karar ile sonuçlandıramaz. Buna nazaran, çekişmesiz yargıda, mahkemenin, bazı durumlarda resen faaliyete geçerek bir uyuşmazlık yargı işine bakması kabuldür.

1.2.DAVA VE DAVA ŞARTLARI KAVRAMI

Sübjektif hakları bozan ve riske düşen kimse ortaya çıkan geçimsizliği uzlaşarak hal ediyorsa, devletin sorumlu yargı teşkilatına müracaat ederek hukuki korunma isteğinde bulunacaktır, bu onun için bir haktır.

Medeni usul hukukunda, mücadelecı yargıdaki en geniş çaplı yürütme alanı bulan ve mücadelecı yargının zeminini oluşturan bir hukuki tedbir olarak davayı şu şekilde tarif edebiliriz:

“Dava, başkaları tarafından hakkı zarar gören veyahut riske sokan kimsenin, tekrardan münakaşa mevzusu yapılmayacak bir şekilde ve ileriye dönük olarak, bu zararın ve riskin yok edilebilmesi için mahkemeden hukuki koruma isteğinde bulunmasıdır”.

Dava şartlarından kasıt, bir davanın ilkesi ile ilgili araştırma yapılabilmesi için olması gereken tüm şartları ve bunların incelenme metodunun belirlemek. Bu şekilde davaların daha hızlı ve çabuk, daha kolay ve kazançlı bir usulde neticelenmesine yardımcı olmaktır.

Mahkemenin, davanın usulü ile ilgili yargılama yapabilmesi için varlığı veyahut yokluğu şart olan durumlarda, dava şartları denir. Dava nedenleri (dava şartları), dava açılabilmesi için değil, mahkemenin davanın ilkesi ile ilgili araştırma yapılabilmesi için lazım olan nedenlerdir.

Dava nedenlerinden biri olmadan açılan dava da, açılmış sayılır, yani derdesttir. Ancak, mahkeme, dava nedenlerinden birinin bulunmadığını belirlenince, kaide olarak davanın ilkesi ile ilgili araştırma yapamaz; davayı dava nedeni yokluğundan kabul etmeyerek yükümlüdür. (İstisna vardır: m.115/2,c.1 ve c.2). Bu izahlar, geniş anlamdaki dava nedenleri (dava engelleri) içindir. Genelde buna, ilk itiraz durumunu da içerir. Ancak, yargılama şartları, dar anlamda dava engeli değildir.

Dar ve asıl anlamda dava nedenleri, davanın temelden araştırılıp karar ile sonuçlanabilmesi için oluşu veyahut olmayışı kesinlikle olması gereken durumlardır.

Şöyle ki, dava nedenlerinin olması veya olmaması dava da hâkim tarafından resen gözetilir; taraflar bir dava nedeninin kusurlu oluşu davanın karar ile sonuçlanmasına onay verseler bile, hâkim davayı usulden kabul etmekle mükelleftir.

Fakat mahkeme, dava engeli noksanlığının bertaraf edilebilmesi söz konusu ise bunun sonuçlanması için kesin müddet sunulur. Bu müddet içerisinde dava nedeni noksanlığı son bulmuş ise davayı dava nedeni yokluğu sebebiyle usulden reddedilir.

1.3.DAVA ŞARTININ GENEL ÇEŞİTLERİ

Dava şartlarının neleri kapsadı, HMK m.114'de açık bir şekilde düzenlenmiştir. Bu dava şartları, mahkemeye, taraflara ve dava konusu olmak üzere üç nedene ayrılmakta ve şu şekilde incelenebilir:

I) Mahkemeye ilişkin dava şartları:

1) Türk mahkemelerinin yargı hakkının bulunması (m.114/1-a) : mahkemenin, açılan dava ile ilgili dava yetkisine sahip olması lazım. Yargı hakkından kasıt, Türk yargısıdır. Türk mahkemelerinin yargı hakkı, ülke ve kişi olmak üzere, iki sınırı vardır:

A) Yargı hakkının ülke yönünden sınırlı: Türk mahkemelerinin yargı yetkisi, T.C.'nin coğrafi sınırları ile sınırlanmıştır. Türk mahkemeleri, T.C. sınırları dışında yani yabancı ülkelerde bir çalışmada bulunamazlar. Aynı şekilde yabancı devlet mahkemeleri de, T.C. sınırları içerisinde çalışma gösteremezler. Yabancı ve Türk mahkemeler, yargı yetkileri sınırları dışında kalan konularda, beraber karşılıklı bir şekilde hukuki yardımda bulunurlar.

B) Yargı hakkının kişi yönünden sınırları: kaidelere göre, gerçek ve tüzel olmak üzere hem yerli hem yabancı kişiler, Türk yargısına bağlılardır. Ama bu kaidenin bazı istisnaları bulunmakta; şöyle ki: Türk mahkemeleri, bazı şahıslara karşı açılan davalara bakamaz:

aa) Yabancı devletlerin yargı muafiyeti

Bir ülke devleti, başka bir ülke devletin mahkemelerinin önünde yargılanamaz. Bu sebeple, yabancı bir ülkeye karşı Türk mahkemelerinde dava açılmaz. Fakat yabancı ülkelerin bu yargı imtiyazı, yabancı ülkelerin hâkimiyet işlemlerinde davalar hakkındadır.

Buna cevap olarak, yabancı bir devletin özel hukuk bağlantılarından dolayı, o devlet hakkında Türk mahkemelerinde hukuk davası açılabilir : “yabancı devlette, özel hukuk ilişkilerinden oluşan hukuki anlaşmazlıklarda yargı imtiyazı tanınmaz. Bunun gibi anlaşmazlıklarda yabancı devletin diplomatik ajanlarına bildirim yapılabilir” buna ilişkin, yabancı bir devletin özel hukuk ilişkilerinden ötürü o yabancı devlete karşı Türk mahkemelerinde hukuk davası açılabilir. Bu hukuk davası ile ilgili bildirimler, davalı yabancı devletin Türkiye’deki diplomatik ajanlarına uygulanabilir. Diplomatik ajanlar, kendi diplomatik yargı imtiyazlarının öne sürerek, temsil yetkileri yabancı devlete karşı açılmış olan davalarla alakalı bildirimleri kabul etmek zorundalardır.

bb) Diplomatik ajanların yargı muafiyeti

Türkiye 18.4.1961 tarihli diplomatik ilişkilerle ilgili Viyana Sözleşmesi’ne katılmıştır. Buna ilişkin: yabancı diplomatik ajanlar Türkiye’de ceza yargısından mutlak olarak muafırlar.

Buna cevap olarak, diplomatik ajanların hukuk davalarında yargı imtiyazı mutlak değildir. Viyana Sözleşmesinin 31.maddesine göre, diplomatik ajanlar aşağıdaki davalarda Türk medeni ve idari yargısı yolundadır; yani, Türkiye’deki yabancı diplomatik ajanlara karşı açılabilir davalar:

- Türkiye’de bulunan özel bir taşınmaz ile alakalı aynı hak davaları.
- Diplomatik ajanın gönderen devlete değil de bir özel kişi adına vasiyeti yerine getirme görevlisi bulunduğu mirasa ilişkin davalar.
- Diplomatik ajanın Türkiye’de dâhil olmak üzere gerçek görevleri haricinde içre ettikleri her hangi bir mesleki veya ticari faaliyet ile alakalı davalar.

Yukardaki durumlar haricinde diplomatik ajanlar Türkiye’de yargı imtiyazlarından faydalanırlar. Yani, diplomatik ajanlar yukarıdaki durumlar haricinde Türk mahkemelerinde dava açamazlar; açılırsa yargı hakkı yokluğundan, dava usulden reddedilebilir.

2) Yargı yolunun caiz olması:

Adli yargı metodunun caiz olması, dava şartıdır. Yani, davanın adli yargı şekline ait bir dava olması gerekir.

3)Mahkemenin görevli olması: görev deve şartıdır. Yani davanın açıldığı özel veya genel hukuk mahkemesinin O davaya bakmaya memur olması gerekir.

4) Yetkinin kesin olduğu durumlarda, mahkemenin görevli bulunması, şarttır.

II)Taraflara ilişkin dava şartları:

1) Davada iki tarafın bulunması: her davada, davacı ve davalı olmak üzere her zaman iki taraf bulunur: bir davada, birbiri ile anlaşmazlık içinde olan iki kişi yoksa o zaman dava değil, çekişmesiz yargı işi söz konusu olur.

2) Taraf ehliyeti: davada taraf olabilmek için medeni hukuktaki hak yetkisine sahip olmak gerekir. Bunun için bütün insanlar hak yetkisine ve bundan dolayı taraf ehliyetine sahiptir. Aynı şekilde tüzel kişilerin de taraf ehliyeti bulunur.

Taraf ehliyeti dava şartıdır. Taraf etkisi aynı zamanda usûl işleminin gerçeklik nedenidir. Bu ilke eksik ise, yapılan işlem geçerli değildir. Fakat bu geçersizlik düzeltilebilir. Bu yanlıştın iki tesiri birbirinden ayırt edilmelidir. Eğer tüm yargılamada taraf yetkisine sahip değilse kural olarak, taraf ehliyetinin olmayışı sebebiyle davanın reddedilmesi gereklidir ve verilen karar (hüküm) bozulmalıdır.

Eğer taraf yetkisi başından beri var ise ve daha sonra ortadan kalkmışsa, bu halde dava hemen reddedilemez. Hâkimin, diğer tarafa, tarafın mirasçılara karşı davaya devam edebilmesi için zaman vermesi gerekir. Eğer ki zamanı içinde mirasçılara karşı davaya devam edilirse sıkıntı içermez. Davaya zamanı içinde devam edilmezse, dava, taraf yetkisinin bitmesi nedeni ile reddedilir.

Fakat her davada, taraflardan birinin taraf yetkisinin bitmesi nedeni ile davaya mirasçılara karşı devam edilebilme imkânı yoktur. Eğer davada mevzusu sadece ölen kişiyi ilgilendiriyorsa, bu halde taraf yetkisinin bulunmaması nedeni ile dava biter. Bu dava mirasçılara karşı devam edemez. Buna cevap olarak, dava konusu bir tek ölen kişiyi değil ölen kişinin mirasçılarında ilgilendiriyorsa, mirasçıları karşı davaya devam edilebilir.

Taraf ehliyetinin olmamasına rağmen, bir karar verilmişse, verilen karardaki bu eksiklik kanuni yollar ile iptal edilebilir. Fakat kararın kesinleşmesi ile giderilebilecek olağan üstü kanun yolu bulunmamaktadır. Bu karar, hüküm olarak kabul edilir; ama muhatabı olmayan etkisiz bir karar niteliğindedir.

III) Dava Ehliyeti

Dava yetkisi, medeni hukuktaki fiil ehliyetinin medeni usul hukukundaki halidir. Dava ehliyeti, taraflara ilişkin dava şartlarından biridir. Dava yetkisine sahip olan, davayı yürütebilir, usul işlemlerini yapabilir. Dava nedeni, medeni hakları kullanma ehliyetine göre belirlenir.

Kim medeni hakları kullanma ehliyetine sahipse dava ehliyetine de sahiptir. Bu şahıslar, kendileri doğrudan doğruya davada yer alabilir ve usul işlemleri yapabilir veyahut bir vekil tayin edebilirler. Tüzel kişiler fiil ehliyetine sahip oldukları için, dava ehliyetine sahiptirler, dava ehliyetini organlar yardımı ile kullanabilirler.

Sınırlı fiil ehliyetine sahip olanlar için kural olarak sınırlı dava yetkisi yoktur. Sınırlı fiil ehliyetine sahip şahıslar dava ehliyetine sahip olmadığından, dava ehliyetini kanuni temsilcileri yardımı ile kullanabilirler. Ama temyiz gücüne sahip küçük veya temyiz gücüne sahip kısıtlı, kişilik hakları ile alakalı hakları kullanmakta kanuni temsilcilerinin iznini almak zorunda değildir.

Türk medeni kanunu bazı durumlarda kısmi fiil ehliyeti tanımaktadır. Kısmi fiil ehliyetine sahip olunan yerlerde dava ehliyeti de bulunur.

IV) Tarafların davada temsili:

Tarafların davada temsili, iki şekilde olur; yasal temsil ve idari temsil

Yasal temsil: taraflardan birinin vesayet altına alınması veyahut kendisine yasal danışman atanması isteği mahkemece olumlu bulunur ya da mahkemece gerekli görünürse bu konuya ilişkin net ve kesin bir hüküm verilinceye kadar yargılama ertelenebilir.

Taraflardan biri kanun gereğince tedavi, gözlem veya koruma altına alınmış ise veya başkalarıyla görüşmesi yasaklanmış ise kendisi ya da vekilinin mahkemede bulunması mümkün değil ise, o kişi ile ilgili davayı takip için kayyım atanıncaya kadar yargılama ertelenebilir.

İdari temsil: tarafların veyahut yasal temsilcilerinin iradelerine dayanan temsildir. Dava yetkisi bulunan herkes, davasını kendi veya tayin ettiği bir vekil aracılığı ile açabilir ve takip edebilir (HMK m.71;AK m.35, III, c.1).

Yasal temsil sadece dava yetkisi bulunmayanlar için olsa bile, iradi temsil yasal temsil durumlarında da mümkündür: yasal temsilci, temsilcisi olduğu şahsın taraf bulunduğu bir davayı kendisi takip edebileceği gibi, davanın takibi için bir avukat da atayabilir.

V) Dava takip yetkisi:

Taraf ve dava yetkisine sahip olan şahıs, taraf olduğu bir davayı yani davalı veya davacı olarak kendisi takip edebilir. Bir kişinin taraf olduğu bir davayı kendisinin takip edebilmesi veyahut vekil ile takip ettirebilmesi yetkisine dava takip yetkisi denir. Taraf ve dava ehliyeti gibi, dava takip yetkisi de dava şartıdır.

VI) Davaya vekâlet ehliyeti ve usulüne uygun düzenlenmiş vekâletname:

Vekil yardımıyla takip edilen davalarda, vekilin davaya vekâlet yetkisine sahip avukat olması ve usulüne uygun bir şekilde düzenlenmiş bir vekâletnamesinin bulunması dava şartıdır.

3) Dava konusuna ilişkin dava şartları:

I) Kesin hüküm bulunmaması: aynı davanın, daha önceden kesin karara varmaması dava şartıdır. Kesin hüküm taraflardan başka şahısları da etkilediği durumlarda da, bu şahıslara karşı kesin karardan sonra dava açmakta hukuki yarar yoktur (TK m.56/4, m.238).

II) Aynı davanın, daha önceden açılmış ve halen görünmekte olmaması(derdest) olumsuz dava şartıdır: daha önceden açılmış ve halen daha devam eden dava, tekrar açılmaz; buna rağmen, yine de aynı dava açılırsa, yeni dava usulden reddedilir.

Buna göre, yeni açılmış olan bir davanın daha önceden aynı veyahut başka bir mahkemede açılmış ve görülmekte (derdest) olumsuz dava şartıdır. Buna göre, yeni açılmış olan bir davanın daha önce aynı veya başka bir mahkemede açılmış ve görülmekte (derdest) olduğunun tespit edilmesi durumunda, ikinci davanın açıldığı hukuk mahkemesi, ikinci davanın usulden reddine karar verir. Bunun için, aşağıdaki iki şartın beraber bulunması gerekir:

a) Aynı davanın iki kere açılmış olması.

İkinci dava, Türkiye’de başka bir mahkemede açılmış olabileceği gibi aynı birinci davanın görüldüğü mahkemede de açılmış olabilir. Dava şartı noksanlığı, ikinci dava için söz konusudur; birinci dava için söz konusu değildir.

Birinci davanın görülmekte olması yani derdest olması, ikinci davanın açıldığı tarihte birinci davanın halen karara bağlanmamış olması veyahut karara bağlanmış olmak ile beraber verilen kararın henüz şekli anlamda kesinleşmemiş olması demektir. Buna göre:

İkinci davanın açıldığı tarihte, birinci dava, henüz hüküm mahkemesinde görülmekte ise, derdest demektir.

Birinci dava karara bağlanmış ve bu karara karşı süresi içinde istinaf yoluna başvurulmamış olsa bile, istinaf süresi içinde dava derdest sayılır; çünkü istinaf süresi geçmedikçe hüküm şekli anlamda kesinleşmiş sayılmaz.

Birinci davada verilen karara karşı istinaf yoluna başvurulmuş olup da istinaf incelenmesi devam etmekte ise, dava yine derdest demektir; çünkü karar henüz şekli anlamda kesinleşmemiş değildir. İstinaf mahkemesi kararı temyiz edilmiş (m.361 vd) ve temyiz incelemesi devam etmekte ise; dava yine derdest demektir.

b) Birinci dava ile ikinci davanın aynı dava olması:

Derdestlik itirazının kabul edilebilmesi için gerekli üçüncü şart, birinci dava ile ikinci davanın aynı dava olmasıdır. İki davanın aynı dava sayılması bakımından, maddi anlamda kesin hüküm (m.303) ile derdestlik arasında her hangi bir fark yoktur. Yalnız kesin hüküm itirazında aynı davanın daha önce kesin olarak karara bağlandığı ileri sürüldüğü halde, derdestlik itirazında aynı birinci davanın görülmekte olduğu ileri sürülür.

Bu neden ile görülmekte olan birinci dava ile yeni açılan ikinci davanın aynı dava olduğunu söyleyebilmek için, maddi anlamda kesin hükümdeki (m.303) gibi, birinci dava ile ikinci davanın taraflarının, konularının ve dava sebeplerinin aynı olması gerekir.

Derdestlik itirazı, ancak ikinci davaya karşı ileri sürülebilir.

3) Hukuki yarar

Davacının, dava açmakta hukuki yararın bulunması, dava şartıdır. “Burada söz konusu olan hukuki yarardan kasıt, davacının sübjektif hakkına hukuki koruma sağlanması ile ilgili mahkemeye başvurmasında hali hazırda hukuken korunmaya değer bir yararın bulunmasıdır.

Başka bir ifade ile davacı hakkına kavuşmak için, hali hazırda mahkeme kararına muhtaç bir konumda değil ise onun hukuki yararının bulunduğundan söz etmek mümkün değildir”(HMK m.114)

Davacının dava hakkına sahip olması, dava açabilmesi için yeterli değildir. Bundan başka davacının dava açmakta hukuki bir yararının bulunması gerekir; yani, dava hakkı, hukuki yarar ile sınırlıdır. Dava açmakta hukuki yararı olmayan şahıs, devletin mahkemelerine davası ile gereksiz yere uğraştıramaz.

Davacının dava açmaktaki yararı, hukuki olmalıdır; ideal veya ekonomik yarar, yalnız başına yeterli değildir.

Davacı, hakkına kavuşmak için mahkemenin kararına muhtaç bulunmalıdır. Mesela, daha önce kesin hüküm ile bağlanan bir dava, sırf merak nedeni ile bu defa başka veya aynı mahkemede tekrar açılmaz; bu konu yukarıda(olumsuz dava şartı olarak) incelendi. Davacının dava açmaktaki hukuki yararının korunmaya değer bir yarar olması gerekir.

Dava edilen alacak miktarının çok az olması halinde davacının dava açmakta korunmaya değer bir hukuki yararı(kural olarak) vardır. Hukuki yararın güncel olması gerekir (karş: m.106/2).

Hukuki yarar, dava açıldığı anda var olmalıdır; ilerdeki bir yarar yeterli değildir. Bu nedenle, muaccel olmayan vadesi gelmemiş alacak için dava açılmaz; açılır ise, dava hukuki yarar yokluğundan usulden reddedilebilir. Fakat bu husus, alacağın muaccel hale gelmesinden sonra yeniden dava edilmesine engel değildir. Dava açmaktaki hukuki yarar, dava çeşitlerine göre bazı özellikler gösterir:

a) Eda davalarında hukuki yarar:

Eda davalarında hukuki yararın varlığı asıldır. Yani, eda davalarında, davacı (kural olarak) dava açmakta hukuki yararının varlığını bildirmek ve ispat etmekle

yükümlü değildir. Ancak, şüphe halinde hukuki yararın olup olmadığı incelenme konusu yapılır.

b) Tespit davasında hukuki yarar:

Tespit davasının dinlene bilmesi (esasına girebilmesi, esastan karara bağlanabilmesi) için, davacının, tespit davası konusu, hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığının mahkemece hemen tespit edilmesinde, korunmaya değer güncel bir yararının bulunması gerekir.

c) İnşai davalarda hukuki yarar: İnşai davalar, kural olarak kanunun açıkça ön gördüğü hallerde açılabilir.

4) Gider avansının yatırılmış olması.

5) Teminat

1.4.DAVA ŞARTLARININ ÖZEL ÇEŞİTLERİ

Genel dava şartları yanında, kanunlarda bazı davalar için özel dava şartları ileri sürülmüştür(m.114/2). Misal olarak, icra ve iflas kanununa göre iptal davası açabilmek için alacaklının elinde aciz vesikası bulunmalıdır(İİK m.277,b.1); borçtan kurtulma davası için, davacı borçlunun alacağın yüzde on beşi oranında teminat yatırması gereklidir(İİK m.69).

Kanunda düzenlenen bir konunun özel dava şartı olup olmadığını belirlemek her zaman kolay ve basit olmayabilir. Bu halde özellikle, belirtilen şartın davanın esasını incelemeye engel olup olmadığına ve hâkim tarafından kendiliğinden dikkate alınıp alınmadığına bakmak gerekir.

1.5.DAVA ŞARTININ İNCELENMESİ

Mahkeme, dava şartının mevcut olup olmadığını, davanın her aşamasında kendiliğinden araştırır. Taraflar da dava şartı noksanlığını her zaman ileri sürebilirler (m.115/1).

Dava şartları, kural olarak davanın açıldığı tarihe göre belirlenir. Mahkeme, davanın başında dava şartının bulunup bulunmadığını kendiliğinden araştırmak ve incelemek ile yani gözetmek ile yükümlüdür (m.137/1). Fakat dava şartı noksanlığı,

mahkemece, davanın esasına girilmesinden önce fark edilmemiş, taraflarca iler sürülmemiş ve hüküm anında bu noksanlık giderilmemişse, dava başlangıçtaki dava şartı noksanlığından ötürü, usulden reddedilemez (m.115/3). Çünkü hüküm anında bütün dava şartları tamamdır.

Mahkeme, önceki dava şartları hakkında dosya üzerinden karar verir; gerektiği takdirde kararını vermeden önce, bu konuda tarafları ön inceleme duruşmasında dinleyebilir (m.138).

Mahkeme, ön incelemede, öncelikle dava şartlarını inceler (m.137/1). Hâkim, ön inceleme duruşmasında dava şartları hakkında karar verebilmek için gerekli görürse tarafları dinler (m.138 ikinci yarım cümle ve 140/1).

Dava şartları, dava açılmasından hüküm verilmesine kadar var olmalıdır. Davanın açıldığı anda var olan bir dava şartı (mesela hukuki yarar) sonradan ortadan kalkarsa, o zaman dava esastan değil dava şartı yokluğundan reddedilebilir. Dava şartlarına aykırılık, istinaf ve temyiz sebebidir (m.353/4,m.371/b).

1.6.DAVA ŞARTININ HANGİ SIRA İLE İNCELECEĞİ

Hakkında HMK’nda açıklık yoktur. Hâkim, mahkemeyi basitleştirmek veya kısaltmak için bazı dava şartlarını diğerlerinden önce inceleyebilmelidir. Buna göre, dava şartının incelenmesi mantıki bir sıraya tabi tutmak gerekir: belli bir dava şartının yokluğu halinde diğerlerinin incelenmesine gerek kalmayacak ise, ilk önce o dava şartının var olup olmadığı incelenmelidir.

Buna göre, ilk önce mahkemeye ilişkin dava şartlarından işe başlamak gerekir. Çünkü mahkemeye ilişkin dava şartlarından birinin yokluğu halinde, mahkemenin bu davaya bakmasına ve diğer dava şartlarını incelemesine gerek kalmaz. Mahkemeye ilişkin dava şartlarının kendi aralarındaki inceleme sırası da yargı hakkı, yargı yolu, görev ve kesin yetki şeklinde olmalıdır.

Mesela, mahkeme yargı hakkına sahip değil ise, artık mahkemenin görevli olup olmadığını incelenmesine gerek yoktur. Çünkü Türk mahkemeleri o davada yargı hakkına sahip değildir ki, hangi Türk mahkemesinin görevli olduğu tespit edilsin. Mahkemeye ilişkin dava şartlarından sonra, sırası ile tarafa ve dava konusuna ilişkin olanlar inceleme konusu yapılmalıdır.

Mahkeme, dava şartı noksanlığını tespit ederse davanın usulden reddine karar verir. Ancak, dava şartı noksanlığının giderilmesi mümkün ise, mahkeme, davacıya bunu tamamlaması için kesin süre verir. Bu süre içinde dava şartı noksanlığı giderilmemiş ise, mahkeme davayı dava şartı yokluğu sebebi ile usulden reddeder (m.115/2,c.3).

Fakat dava şartı noksanlığı mahkemece, davanın esasına girilmesinden önce fark edilmemiş, taraflarca ileri sürülmemiş ve fakat hüküm anında bu noksanlık giderilmiş ise, başlangıçtaki dava şartı noksanlığından ötürü, dava usulden reddedilemez (m.115/3). Çünkü hüküm anında bütün dava şartları tamamdır. Dava şartı yokluğunda dolayı davanın usulden reddi kararı nihayi karar olması nedeni ile istinaf edilebilir.

Böyle bir karar, ancak ilişkin olduğu dava şartlarının yokluğu hakkında kesin hüküm teşkil eder. Bu neden ile dava şartı yokluğunda reddedilen dava, noksan dava şartı tamamladıktan sonra yeniden açılabilir ve davalı bu yeni davaya karşı kesin hüküm (m.303) itirazında bulunamaz. Çünkü ilk karar davanın esası hakkında verilmiş olmayıp, yalnız belli bir dava şartının yokluğunu ilişkindir. Bu dava şartı noksanlığı şimdi giderildiğinde göre, davanın esası hakkında inceleme yapılmasına bir engel kalmamış demektir.

1.7.DAVA ENGELLERİ

Yukarıda incelenen dava şartları dışında bazı hususlar vardır ki, Bunlarda davanın esasına girilmesine engel olur; mesela mahkemenin yetkili olmaması gibi.

Bunlar ilk itirazlar'dır (m.116). Bu (116.) maddede sayılan haller, dava şartı değildir; çünkü hâkim tarafından kendiliğinden gözetilemez. Davalı bu konuda bir ilk itirazda bulunursa, hâkim, bu ilk itirazı inceler, yerinde görürse ilk itirazın çeşidine göre gerekli kararı verir.

a) kesin yetki kurallarının bulunmadığı hallerde, yetki ilk itirazı (m.19/2).

b) uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi gerektiği ilk itirazı (m.116/b,m.413;MTKm.5)

c) HMKm.116/c hükmünde iş bölümü itirazı, ilk itiraz olarak sayılmış ise de, TK m.5/3'te yapılan değişiklik ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu nedenle, HMK m.331/2 hükmündeki "gönderme kararı" deyimini de konusuz kalmıştır.

İlk itirazlar sınırlıdır, yani yukarıda sayılanlardan ibarettir. Kanunun açıkça ilk itiraz olarak nitelendirmediği hususlar, ilk itiraz olarak kabul edilemez ve ilk itirazlara ilişkin usule tabi tutulamaz.

Davalı, ilk itirazlarını, ancak cevap dilekçesinde ileri sürebilir (m.117/1). Davalı, ilk itirazını cevap dilekçesinde ileri süremezse, daha sonra ilk itirazda bulunamaz ve mahkeme, davanın esasına girerek esas hakkında karar vermek ile yükümlüdür. Buna göre, dava şartları ile dava engelleri arasında başlıca şu iki fark vardır.

1) Mahkeme, dava şartlarını kendiliğinden gözetmek ile yükümlü olduğu halde, dava engellerini kendiliğinden gözetmez; bunları ancak davalının ilk itirazı üzerine inceleyebilir.

2) Davalı, dava şartı noksanlığını her zaman hatta istinaf ve temyiz aşamasında da ileri sürebildiği halde, ilk itirazlarını ancak cevap dilekçesinde davanın başında ileri sürebilir; aksi halde dinlenmez (m.117/1).

İlk itirazlar da dava engelleri de mahkemenin davayı esastan incelenmesine engel olurlar. Bir davada, ilk önce dava şartlarının var olup olmadığı incelenir ilk itirazlar, dava şartlarından sonra incelenir (m.117/2).

İkinci Bölüm

DAVA ÇEŞİTLERİ

2.1. DAVA ÇEŞİTLERİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİ

Dava değişik şekillerde isimlendirilir. Bu isimlendirme bizzat kanun tarafından yapılmış olabileceği gibi, doktrin veya uygulamada da ortaya çıkmış olabilir. Örneğin, istihkak davası, tahliye davası, iptal davası, taşınır yâda taşınmaz davası, zilyetlik davası, aynı dava yâda şahsi dava, boşanma davası gibi.

Davaların değişik şekilde ayrıma tabi tutulması da mümkündür. Ama en önemli ayırım mahkemeden istenen hukuki korumaya göre yapılan ayırımdır. Bunun dışında, dava dilekçesinde istenen talebe veya diğer bir ifade ile talep sonucuna göre ayırım önem taşımaktadır.

2.2. TALEP EDİLEN HUKUKİ KORUMAYA GÖRE DAVA ÇEŞİTLERİ

I. Eda Davaları:

Davacının, isteğinde bir şeyi yapmaya, bir şey vermeye veya bir şey yapmamaya mahkûm edilmesini arzu ettiği dava türüne eda davası denir (m.105). Eda davalarında şahsi veya aynı haklara ilişkin isteklerde bulunabileceği gibi, davanın pozitif veya negatif bir edaya mahkûm edilmesi de istenebilir. Örneğin, bir taşınır teslimi, bir taşınmazın tahliyesi, bir hakkın tescili, bir paranın ödenmesi, hukuka aykırı bir davranışa engel olunması eda davasının konusudur.

Davacının eda davası açmakta hukuki yararı olmalıdır. Davalı, davacının hakkını tanımıyor ise veya tanımak ile birlikte bu konudaki görevini yerine getirmiyor ise ya da davacının hakkını tehlikeye düşüren bir hal varsa, davacı eda davası açabilir. Eda davası açıldığında mahkeme, öncelik ile dava konusu hakkın mevcut olup olmadığını tespit edecek, hakkın varlığı tespit edildikten sonra, davalıyı o hakka ilişkin görevini yerine getirmeye veya bir şeyden kaçınmaya mahkûm edilecektir.

Talebin reddi halinde, davacının talep ettiği hakkın mevcut olmadığı tespit edildiğinden, bu ret kararı bir tespit hükmü niteliğindedir.

Eda davasının kabulü hakkında hükme rağmen davalı ilamın gereğini gönüllü olarak yerine getirmezse, ilamlı icra yolu ile hükmün icrası mümkündür (İİK m.24 vd).

II. Tespit Davaları:

Davacının, bir hukuki ilişkin varlığı yokluğu veya içeriğinin belirlenmesi hakkında tespit hüküm elde etmek için açtığı davaya tespit davası denir.

Tespit davası ile sadece taraflar arasındaki hukuki ilişkinin varlığı veya yokluğu ya da tereddütlü olan içeriği tespit edilir. Mesela; bir malın mülkiyetinin kime ait olduğu veya taraflar arasında geçerli bir sözleşmenin bulunup bulunmadığı tespit davasının konusudur.

Tespit davası, hukuk mahkemeleri Kanunu'nun 106.maddesinde düzenlenmiştir. Diğer bazı kanunlarda da tespit davası ile ilgili hükümler yer almaktadır. Hukuk mahkemeleri Kanunu'ndaki düzenlemeden önce de doktrin ve uygulamada tespit davasının açılabilceği tereddütsüz kabul edilmektedir.

Bu hakkın veyahut hukuki ilişkinin varlığının ya da yokluğunun yahut da bir belgenin sahte olup olmadığının belirlenmesini hedefleyen davalara, tespit davası denir. bir hukuki ilişkinin varlığının tespitine yönelik açılan tespit davalarına olumlu tespit davaları, bir hukuki ilişkinin bulunmadığının ilişkin tespit davalarında olumsuz tespit davaları denir.

Tespit davaları, uygulamada sıkça müracaat edilen bir dava türüdür. Tespit davası zaman zaman geçici hukuki koruma türü olan delil tespiti kurumu ile karşılaştırmaktadır.

Kanundaki düzenleme ile tespit davası hukukumuzda caiz olduğu ve delil tespitinden tümü ile farklı bir kurum olduğu hususuna, uygulamada duyulan tereddüt giderilmek suretiyle açıklık kazandırılmıştır.

Bir hukuki ilişki hakkında henüz şartları oluşmadığından eda davası açılmıyorsa, bu hukuki ilişki hakkında tespit davası açılabilir. Bu yönüyle tespit davası, eda davasının açılmadığı durumlarda, eda davasının öncüsüdür.

Tespit davası açılabilmesi için öncelik ile sadece tespit davası açmakta bir hukuki yararın bulunması gerekir; ayrıca tespit davasının konusu ancak hukuki ilişkiler olabilir. Tespit davası ancak somut bir hukuki ilişki hakkında açılabilir. Soyut hukuki ilişkiler veya maddi vakıalar tespit davasının konusu olamaz. Örneğin, genel olarak davalının bir yükümlülüğü bulunup bulunmadığı, tespit davasının konusunu oluşturamaz.

III. İNŞAİ DAVALAR

Bu karara göre, bir hukuki durumun kurulması, kaldırılması veya değiştirilmesi için davacının tek taraflı iradesinin yeterli olmadığı veya bu konuda tarafların anlaşmasının mümkün olmadığı, bunun ancak bir mahkeme kararı ile sağlanabildiği durumlarda açılan davaya inşai dava veya yenilik doğuran dava denir.

Örneğin, eşlerden birinin tek taraflı bir beyan ile veya aralarında anlaşarak mahkeme dışında boşanmayı sağlamaları mümkün değildir, hangi boşanma sebebi olursa olsun boşanmayı sağlamak için mutlaka dava açmak gerekir, açılan boşanma davası bir inşai davadır.

İnşai davalarda, tespit davalarında olduğu gibi özel olarak hukuki yararın ispatına gerek yoktur. Bu davaların açılmasına imkân tanınan durumlarda bu konuda hukuki yararın mevcut olduğu da kabul edilir. İnşai dava mutlaka bir inşai hakka dayanır. Başka bir deyiş ile inşai hakka dayanmayan bir dava, inşai dava olarak değerlendirilemez.

Mahkemenin dava sonunda red kararı vermesi durumunda, bu karar iddia edilen inşai hakkın bulunmadığı yönünde bir tespit hükmüdür. Davanın kabulüne karar verilir ise, bu bir inşai hükümdür.

2.3. TALEP SONUCUNA GÖRE DAVA ÇEŞİTLERİ

I. Kısmi Dava:

Davacının bölünebilir bir alacağının belli bir kesimi için açtığı davaya kısmi dava denir. Bir kimsenin kısmi bir dava açıp açmadığı ancak dava dilekçesinden ve davacının talep sonucundan anlaşılır. Davacının davasını açıkça kısmi dava olarak belirtmesine gerek yoktur, alacağın yalnız bir kesiminin dava edildiğinin anlaşılması yeterlidir.

Davacının aynı davadan farklı hukuki ilişkilere dayanarak birden fazla talebi varsa bunlardan sadece birini veya birkaçını talep ederek açtığı dava kısmi dava değildir. Çünkü davacı farklı ilişkilerden kaynaklanan alacaklarını tam olarak istemektedir.

II. Belirsiz Alacak ve Tespit Davası:

Belirsiz alacak davası hukukumuzda yeni olan ve mahkemelerden istenen hukuki korunmaya göre bir tür eda davasıdır. Eda davasından farkı ise, talep sonucunun dava açarken dava dilekçesinde tam olarak belirlenmemesidir. Davacı dava açarken dava dilekçesinde talep sonucunun asgari bir miktarını yazar. Buna geçici talep sonucu da denir.

Davacı, davanın açılmasından sonra tahkikatın sonuna kadar alacağı ne zaman belirlenir ise, bu belirlenen alacağını hiçbir engel olmaksızın ileri sürebilir. Eda davasından farklı olarak talep sonucu dava dilekçesinde değil, tahkikat aşamasında kesin olarak belirlenir.

Bazı hallerde davacının talep sonucunu dava açarken tam olarak belirlemesi mümkün değildir. Yani davanın konusunun tutarı davacı tarafından tek taraflı olarak belirlenebilir nitelikte değildir; iki tarafın yargılama yapması gereklidir. Özellikle haksız fiilden doğan tazminat davalarında, davacı dava açtığı sırada zararını tam olarak belirleyebilme imkânına sahip değildir. Talep sonucunun belirlenmemesi iki durumda kabul edilmektedir. Birinci olarak davacının dava açarken talep sonucunu belirlemesi imkânsızdır. Bu durum genellikle tazminat miktarı ve şeklinin hâkimin takdir edeceği durumlarda söz konusu olur.

İkinci durum ise, davacının dava açarken talep sonucunu belirlemesinin kendisinden beklenmeyecek olmasıdır. Bu durum ise, davacının talep sonucunu belirleyebilmesi için ihtiyaç duyduğu belge ve bilgilerin davalı veya üçüncü kişide olması ya da bir uzman görüşü alınmasından sonra tazminatın miktarının belirlenebilecek olmasıdır.

Kısmi bir dava açıldığı takdirde, alacağın geri kalan kısmının ıslah yolu ile ileri sürülmek istenmesi halinde, bu kısmın talep edildiği tarihte zaman aşımına uğraması riski de vardır. Kısmi dava açılırken alacağın geri kalan kısmı saklı tutulsa bile, zaman aşımını süresi sadece dava edilen kısım için kesilecektir. Saklı tutulan kısım için ise zaman aşımı süresi işlemeye devam edecektir. Uygulamada zararın dava açıldıktan birkaç yıl sonra bilirkişi incelemesi sonucunda tespit edilebileceği düşünülür ise, bir veya iki yıllık zaman aşımına tâbi alacaklarda zaman aşımı süresinin ıslah talebinden önce dolması mümkündür.

Belirsiz alacak davası, hukukumuzda ilk kez 6100 sayılı hukuk mahkemeleri kanunu'nun 107.maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre davacı, davanın açıldığı tarihte alacağın miktarını yahut değerini tam ve kesin olarak belirleyebilmesinin kendisinden beklenmeyeceği veya bunun imkânsız olduğu hallerde belirsiz alacak davası açılabilir.

Alacaklının bu tür bir dava açması için, dava açacağı miktar ya da değeri tam ve kesin olarak belirlenmesi gerçekten mümkün olmalı ya da bu objektif olarak imkânsız olmalıdır. Alacak davanın miktarı biliniyor yahut tespit edilebiliyorsa, böyle bir dava açılmaz. Çünkü her dava arandığı gibi, burada da hukuki yarar aranacaktır, böyle bir durumda hukuki yararın bulunduğundan söz edilemez.

Belirsiz alacak davası açılabilen durumlarda miktar ya da değer tespit edildiği anda, alacaklı iddianın genişletilmesi yasağında etkilenmeksizin talebini arttırabilir (m.107/2). Belirsiz alacak davası açıldıktan sonra, yargılamanın ilerleyen aşamalarında, karşı tarafın verdiği ilgiler ve sunduğu deliller ya da delillerin incelenmesi ve tahkikat işlemleri sonucu baştan belirsiz olan alacak belirli hale gelmişse davacının iddianın genişletilmesi yasağına tâbi olmaksızın davanın başında belirtilmiş olduğu talebini arttırabilmesi mümkündür.

Belirsiz alacak davasında sonradan arttırılan alacak miktarı bakımından da zaman aşımı davanın açıldığı tarihte kesilmiş olur. Miktarı belirsiz alacaklarda zaman aşımının donmasına çok kısa sürenin kaldığı durumlarda yalnızca tespit veya kısmi eda ile birlikte tespit davasının açılabilmesi kabul edilmektedir (m.107/3).

III. Terditli Davalar:

Davacının, aynı davalıya karşı olan birden fazla talebini aralarında aslilik-ferilik ilişkisi kurmak sureti ile aynı dava dilekçesinde ileri sürmesi halinde ortada bir terditli davanın bulunduğundan söz edilecektir.

Ayrıca terditli davanın açılabilmesi için, birlikte ileri sürülen bu talepler arasında hukuki veya ekonomik bir bağ bulunmalıdır (m.111/1). Yine her iki talebin asıl olarak aynı vakıa karışımına dayanması ve aynı amacı takip etmesi gerekmektedir.

Davacı davasında birden fazla talepte bulunuyor ve fakat asıl talebi kabul edilmediği takdirde yardımcı talebi hakkında karar verilmesini istiyorsa terditli veya

kademeli dava söz konusudur. Örneğin, bir malın teslimi, bu kabul edilmediği takdirde bedelinin ödenmesi terditli bir davadır.

Terditli davalarda davacının hüküm altına alınmasını istediği aslında tek bir talep söz konusudur; fakat davacı kademeli talepler ileri sürerek bunlardan biri olmazsa diğerinin kabul edilmesini sağlamaya çalışır. Terditli davada, mahkeme öncelikle asıl talebi inceleyecek ve bir kanaate varacaktır. Mahkeme asıl talebin esastan reddi gerektiği konusunda bir kanaate varmadan fer'î talebi incelemeye başlayamaz ve hüküm bağlayamaz(m.111/2). Mahkeme asıl talep hakkında olumlu bir karar verir ise, yardımcı talep incelenemeyecektir.

IV. Seçimlik Davalar:

Seçimlik dava seçimlik borçlarda seçim hakkının borçluda olması halinde açılabilir. Hukuk mahkemeleri kanunu'nun 112.maddesine göre seçimlik borçlarda seçim hakkı kendisine ait olan borçlu veya 3.kişinin bu hakkı kullanmaktan kaçınması halinde alacaklı seçimlik dava açabilir.

Seçimlik davanın açılabilmesi için seçimlik bir borcun varlığı gerekir. Ancak her seçimlik borcun halde seçimlik dava açılmaz. Çünkü seçim hakkı davacıda ise, kural olarak davacının öncelik ile seçimini yapıp ondan sonra dava açması gerekir.

Bu durumda seçimlik borç bulunmayacağından seçimlik davadan da söz edilemez. Buna karşılık seçim hakkı davalı da ise, davacı seçim hakkının kullanamayacağından seçimlik dava açacaktır. O halde seçimlik dava, seçim hakkının davalıda olduğu ve onunda bu seçimin davanın açılmasına kadar yapamadığı hallerde söz konusu olabilir. Örneğin, borçlu seçimine göre bir miktar parayı ödemek veya bir malı teslim etmekle borcundan kurtulacaksa ve seçimini kullanmamışsa, davacı dava açarak borçlu-davalının bu edimlerden birine mahkûm edilmesini talep eder.

V. Davaların Yığılması:

Objektif dava birleşmesi, geniş anlamda terditli, seçimlik ve kümülatif davaları, yani talep sonucunda farklı şekillerde de olsa birden fazla talebin yer aldığı durumu ifade etmek için kullanılmaktadır. Dar anlamda ise, sadece kümülatif, yani, davacının, aynı davalıya karşı sahip olduğu birden fazla talebini açtığı tek bir davada istemesi anlamında kullanılmaktadır.

Örneğin, davacı, davalıdan satım sözleşmesinden kaynaklanan bir miktar alacağı ile birlikte, ödünç sözleşmesinden kaynaklanan alacağını da aynı davada birlikte istemişse, burada objektif dava birleşmesi vardır.

Doktrinde objektif dava birleşmesi ya da kümülatif dava yığılması olarak adlandırılan kurum, yeni kanunumuz'da “davaların yığılması” terimi benimsenerek düzenlenmiştir.

Objektif dava birleşmesinde davacı, aynı davalıya karşı olan, birbirinden bağımsız birden fazla asli talebini, aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Bunun için, birlikte dava edilen taleplerin tamamının aynı yargı çeşidi içinde yer alması ve taleplerin tümü bakımından ortak yetkili ve görevli bir mahkemenin bulunması şarttır (m.110).

VI. Mütelahik Davalar:

Davacı, dava dilekçesindeki talebini veya taleplerini belirli bir hukuki sebebe değil, bu talebi veya talepleri haklı gösteren birden fazla hukuki sebebe dayandırıyorsa, mütelahik dava söz konusudur. Bu davada talepler aynı kalmakla beraber, davacı talebini haklı kılan birden fazla hukuki sebep göstererek taleplerini mümkün oldukça güçlü bir şekilde savunmaktadır. Mütelahik davada da, talep eda, tespit gibi ya da kısmi, objektif gibi bir talep olabilir, ancak bu talebi veya talepleri haklı kılan birden fazla hukuki sebep mevcuttur. Mütelahik davalarda, diğer dava çeşitlerinden farklı olarak, tarafın talepleriyle bağlantılı bir durum değil, bu talepleri haklı kılmaya yönelik hukuki sebepler ile ilgili bir durum söz konusudur.

2.4. TOPLULUK DAVASI

Topluluk davası, açıklanan dava türlerine tam olarak girmemektedir. Bu dava türünde de belirtilen dava türlerine göre dava açılmış olabilir ancak, bir grubun sınıfın veya topluluğun menfaatini korumak amacıyla, o topluluğu temsil ya da o topluluk adına hareket edebilecek olanların dava açmaları ve açılan bu davanın sonucundan temsil edilen grup ya da topluluğun yararlanması söz konusu olmaktadır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 113.maddesi topluluk davasını düzenlemektedir. Bu hükme göre,

“Dernekler ve diğer tüzel kişiler, statüleri çerçevesinde, üyelerinin veya mensuplarının temsil ettikleri kesimin menfaatlerini korumak için, kendi adlarına,

ilgililerin haklarının tespiti veya hukuka aykırı durumun giderilmesi yahut ilgililerin gelecekteki haklarının ihlal edilmesinin önüne geçilmesi için dava açabilir”.

Bu düzenleme ile esas itibarıyla Anglo-Sakson menşeli bir kurum olan ve Kıta Avrupası hukuk düzenlerinde de kabul görmeye başlamış bulunan, topluluk davası (grup, sınıf davası) kurumu mevzuatımızla girmiştir.

Tüketici, çevre, iletişim, gibi alanlarda tüketici çevre ve iletişim gibi alanlarda topluluk davası çok sık rastlanan bir durumdur. Topluluk davasında menfaatler zedelendiğinde de, ortak menfaat sahibi olan herkesin tek tek dava açması, hem zor ve gereksiz hem de aynı şeylerin yargı organları önünde tekrarlanması sebebi ile iş yükünü arttırıcı zaman ve emek harcanması gerektiren usul ekonomisine aykırı bir niteliği bulunmaktadır. Bu düşünceler ile topluluk davası kabul edilmiştir.

Bu davanın açılması halinde, davanın sonucundan sadece dava açan dernek ya da topluluğu temsil eden tüzel kişi değil o menfaate ya da hakka sahip olan herkes yararlanabilir. Tüketicilere zarar veren bir ürünün üretilmesinin, satılmasının engellenmesi ve toplatılması için bir tüketici örgütünün açtığı dava buna örnektir.

Topluluk davası yolu ile toplumsal yararın korunması ile der ve teknik anlamda hukuki yarar kavramına yeni bir boyut kazandırılmıştır. Topluluk davasında elde edilen hükmün daha sonra münferiden açılacak davalarda kullanılması mümkündür.

Bu açıklamalar çevresinde topluluk davası derneklerle diğer tüzel kişilerin statü çevresinde, üyelerinin veya temsil ettikleri kesimin menfaatlerini korumak için, kendi adlarına ancak ilgililerin haklarının tespiti veya hak ihlalinin giderilmesi ya da ihlalin önüne geçilmesi amacıyla açtıkları dava şeklinde tanımlanabilir.

Üçüncü Bölüm

MEDENİ USUL HUKUKUNDA DAVANIN AÇILMASI

3.1.DAVA AÇILMASI HAKKINDA GENEL BİLGİ

Sübjektif hakkı ihlal eden ve tehlikeye düşüren kimsenin devletin yetkili yargı organlarından hukuki koruma talep edebileceğini; ayrıca, herkesin meşru vasıta ve yollarından yararlanarak yargı mercileri önünde davacı olarak yer alıp talepte bulunabileceğini (AYm.36) dava kavramını açıklarken belirtmiştik. Tasarruf ilkesinin bir sonucu olarak, mahkemelerin, özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıklara kendiliğinden el koyarak çözmesi mümkün olmadığından, bir uyuşmazlığı çözebilmesi için taraflardan birinin dava açması gerekir (m.24/1).

Dava hakkı, asıl hakka bağlıdır ve ondan ayrılamaz. Dava, asıl hakkın yargılama hukuku alanındaki uzantısıdır. Bunun sonucu olarak, hak henüz doğmamış ise, dava hakkı da bulunmamaktadır.

Dava hakkı bağımsız bir niteliğe sahip olmadığından asıl haktan ayrı devredilemez ve kullanılamaz. Davacı, dava hakkını başkalarına zarar verici bir biçimde kötüye kullanamaz.

Dava, dava dilekçesi ile açılır. Dava dilekçesinde bulunması gereken hususlar hukuk mahkemeleri kanunu 'nun 119.maddesinde gösterilmiştir.

Dava dilekçesini Türkçe olarak yazılması, okunaklı olması ve dilekçede uygunsuz veya ilgisiz yazılar bulunmaması gerekir. Dava dilekçesi okunaksızsa veya dilekçede uygunsuz veya ilgisiz yazılar varsa, hâkim, dava dilekçesini yeniden düzenlenmesi için davacıya uygun bir süre verir ve dava dilekçesi ve dosyada kalır. Verilen süre içinde yeni bir dava dilekçesi düzenleyip mahkemeye verilmezse, davacıya tekrar süre verilmez (m.32/2).

3.2.DAVA DİLEKÇESİNİN İÇERİĞİ

- 1) Mahkemenin adı
- 2) Tarafların ad ve soyadları ile adresleri
- 3) Davacının Türkiye cumhuriyeti kimlik numarası
- 4) Tarafların kanuni temsilcilerinin ve davacı vekilinin adı soyadı ve adresi

- 5) Dava konusu
- 6) Davanın dayandığı vakıalar(dava sebebi)
- 7) Dayanılan deliller
- 8) Hukuki sebepler
- 9) Talep sonucu
- 10) İmza

1) Mahkeme adı: dava ile mahkemeden hukuki istendiğinden, dava dilekçesinin başına, hangi mahkemeden hukuki koruma istediği açıkça yazılmalıdır. Davacı, kendi kanısına göre görevli ve yetkili dava dilekçesinin başına yazmalıdır. Örneğin “İzmir asli hukuk mahkemesi” gibi; Bu şekilde hem görevli hem de yetkili mahkeme belirtilmiş olur.

2) Tarafların ad ve soyadları ile adresleri: davanın kim tarafından ve kime karşı açıldığı dava dilekçesinde açıkça belli olmalıdır. Belirsiz bir kimse tarafından dava açılması ve yine belirsiz bir kimse hakkında hüküm verilmesi mümkün olamaz.

Gerçek kişilerin ad ve soyadlarının dilekçeye açıkça yazılması gerekir. Dava dilekçesinin de, davalının da adı, soyadı ve adresine yer verilmesi gerekir (m.119/1-b). Tüzel kişinin adı ve soyadı yerine unvanı yazılmalıdır.

3) Davacının Türkiye cumhuriyeti kimlik numarası: davacının Türk vatandaşı olması durumunda, dava dilekçesinde TC kimlik numarasını da yazması zorunludur.

Anı ad ve soyadına sahip kişilerin birbirinden ayrılması ve E-Devlet uygulamaları bakımından da önemli olan kimlik numarası, dava dilekçesinin zorunlu unsurlarından sayılmıştır.

4) Tarafların kanuni temsilcilerinin ve davacı vekilinin adı soyadı ve adresi:

Eğer tarafların dava ehliyeti yok ise, ayrıca kanuni temsilcilerinin adı, soyadı ve adreslerinin de dilekçeye yazılması gerekir. Davacı kendisini bir vekil vasıtası ile temsil ediyor ise, dava dilekçesine vekilinin adı, soyadı ve adresi de yazılmalıdır (m.119/1-ç).

5) Dava konusu:

Dava dilekçesinde davanın konusu açıkça belirtilmelidir. Örneğin, “tahliye davası”, “boşanma davası”, “alacak davası” gibi. Davacı, mal varlığı haklarına ilişkin olan davalarda, dava konusunun parasal değerini de göstermelidir. Bu husus dava dilekçesinin zorunlu unsurlarındandır.

Belirtilen değer, dava açarken alacak harç için önem taşır. Dava konusu yabancı para olarak da gösterilebilir ve mahkeme de yabancı para olarak hüküm verebilir. Ancak harç bakımından Türk parası ile karşılığının da gösterilmesi gerekir.

Davacı, dava konusunun değerini göstermemiş ise, mahkemece bu değeri belirlemesi için davacıya kesin süre verilir. Bu süreye rağmen değer gösterilmez ise, dava açılmamış sayılır (m.119/2).

Yargılama sırasında değer eksik tespit edildiği anlaşılır ise, sadece o duruşma için yargılamaya devam edilir, eksik olan harç tamamlanmadıkça davaya devam olunmaz; dosya işleminden kaldırılır (Harç K m.16/4,30).

6) Davanın dayandığı vakıalar (dava sebebi): dava dilekçesinde, davacının iddiasının dayanağı olan bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetlerinin yazılması gerekir (m.119/1-e).

Dürüstlük kurallarına uygun davranmak zorunda olan davacı, davanın dayanağı olan vakıalara ilişkin açıklamalarını gerçeğe uygun bir biçimde yapmak ile yükümlüdür (m.29/1,2).

Burada söz konusu olan vakıalar, dava dilekçesindeki talep sonucunun dayanağı olan ve bu talep sonucunun haklı göstermeye elverişli bulunan vakıalardır. Bu vakıalar, maddi bir fiilde olabilir hukuki bir işlemde olabilir.

Davacı davasının temeli olan bütün vakıaları dava dilekçesinde belirtmek ile yükümlüdür. Dava dilekçesi verildikten sonra, davacı, cevaba cevap dilekçesinde de yeni vakıalar ileri sürülebilir (m.141/1).

Hâkim, davacının dava ve cevaba cevap dilekçesinde bildirmediği vakıaları, kendiliğinden dikkate almaz ve onları hatırlatabilecek hallerde dahi bulunamaz (m.25/1). Fakat hâkim, uyuşmazlığın aydınlatılmasının zorunlu kıldığı durumlarda,

maddi veya hukuki açıdan belirsiz yahut çelişkili gördüğü hususlar hakkında, taraflara açıklama yaptırabilmeli; soru sorabilir; delil gösterilmesini isteyebilir (m.31).

Davacının dava ve cevaba cevap dilekçelerinde bildirdiği vakıalar davanın temelidir. Çünkü sadece bu vakıalar davanın sınırlarını çizmekte ve hâkim ancak bu vakıalar hakkında inceleme yapabilmektedir. Bu nedenle, hukukumuzda dava sebebi, davacının davasını dayandırılmış olduğu vakılardır.

7) Davanın delilleri: Davacı dava dilekçesinde dayandığı, iddia ettiği her bir vakıanın hangi deliller ile ispat edileceğini de dava dilekçesinde açıkça belirtmelidir (m.119/1-f).

İddia olunan vakıaların ispatı için kullanılacak delillerin de neler olduğu yazılmalıdır. Davacının genel ifadelerde delillerini belirtmesi yeterli sayılmayıp hangi delillere dayandığı dilekçeden anlaşılmalıdır.

Delillerin bildirilmesi hakkındaki bu düzenleme, kanun'da kabul edilen somutlaştırma yükününde bir gereğidir.

Davacı, dilekçesinde gösterdiği ve kendi elinde bulunan belgelerin asıllarını ve davalı sayısından bir fazla sayıda örneğini veya sadece örneklerini dava dilekçesine ekleyerek mahkemeye vermek zorundadır (m.121).

Tanık deliline dayanılmamış ise sadece bunun belirtilmesi yeterli olup tanık listesi daha sonra, tanıkların dinlenmesi aşaması geldiğinde verilebilir.

8) Hukuki sebepler: Dava dilekçesinin bir unsuru da, davacının talebini dayandırdığı hukuki sebeplerdir (m.119/1-g). Ancak bu, dilekçenin diğerleri gibi zorunlu bir unsur değildir. Zira tarafların davada dayandığı vakıalara uygun olan hukuki sebepleri hâkim kendiliğinden bulmalı ve uygulamalıdır (m.33).

Bunun sonucu olarak, davacının herhangi bir hukuki sebep göstermemiş olması durumunda, dava dilekçesinin zorunlu unsurlarında noksanlık sayılmaz ve tamamlanması için kesin süre verilmez (m.119/2).

Ayrıca, hâkim davacının gösterdiği hukuki sebeplerle de bağlı değildir. Bunun ile birlikte, davacının vakıaları ile bağlantılı olarak hukuki sebepleri de dilekçesinde göstermesi, uyuşmazlığın çözümünü kolaylaştıracak ve hâkime yardımcı olacaktır.

9) Talep sonucu:

Davacı, dilekçenin talep sonucu kısmında açıkça talebinin ne olduğunu belirtmelidir. Davacının gerek asıl talebinin, gerek ise faiz, icra tazminatları gibi yan taleplerinin dilekçeden açıkça anlaşılması gerekir. Mahkeme kararını, özellik ile dava dilekçesindeki taleplere göre verir.

Zira talep sonucu olarak gösterilen hususlar tek tek karara bağlanmalıdır (m.297/2). Davacı asıl talebini ve bu talep ile bağlantılı yan taleplerini açık ve hükme elverişli şekilde anlaşılır olarak ortaya koymalıdır.

Bir davanın hangi dava çeşidine girdiği kural olarak talep sonucuna göre belirlenir. Eda, tespit ya da inşai talep olup olmadığı ve bunun içeriği dilekçeden açıkça anlaşılmalıdır.

10) İmza:

Dava dilekçesini altı, davacı veya vekil tarafından imza olunur (m.119/1-h). İmzanın davacının el yazısı ile olması gerekir (BK m.15, I).davacı veya vekil, mahkemeye verdiği dava dilekçesini altını imza etmeyi unutmuş ise, yani dava dilekçesi imzasız ise, bu imza noksanını sonradan tamamlayabilir; yani, dilekçeyi sonradan imza edebilir.

Dava dilekçesine davalı sayısı kadar eklenen dava dilekçesi örneklerinin (m.118/1,c.2)de, davacı veya vekili veyahut yasal temsilcisi tarafından İmzalanmış olması gerekir (Teb. K.m.8;Teb. Yön.m.13).

Davacı veya vekili (avukat), UYAP üzerinden güvenli elektronik imza ile de dava açabilir (HMK m.445/2;Yönetmelik m.197/8-9).

3.3.DAVA DİLEKÇESİNİN MAHKEMEYE VERİLMESİ

1) Dava dilekçesinin verileceği yer:

Dava dilekçesi, davanın açıldığı mahkemenin tevzi bürosu, ön büro veya tevzi işi ile görevlendirilen yazı işleri personeline(Yön m.197/1). Tevzi işlemi tamamlandığında, dosya(dava) hangi mahkemeye gönderilmiş ise o mahkemenin esas kaydından esas numarası alır ve sistem tarafından aynı anda tevzi formu düzenlenir (Yön m.197/3,c.1).

2) Dava dilekçesine davalı sayısı kadar örnek eklenir:

Davanın bir davalısı olması halinde, dava dilekçesi(ve ekleri) biri asıl diğeri örnek olmak üzere iki nüsha olarak mahkemeye verilir. Bunlardan biri asıl dava dosyasına konu, diğeri örneği davalıya tebliğ gönderilir.

Davalı sayısı birden fazla ise davalı tarafta dava arkadaşlığından dava dilekçesi, davalı sayısından bir fazla adet olarak verilir; başka bir deyim ile dava dilekçesine davalı sayısı kadar örnek eklenir (m.118/1,c.2).dava dilekçesinin örneklerinin de davacı veya vekili veya yasal temsilcisi tarafından imzalanması gerekir (Teb. K.m.8;Teb. Yön.m.13).

3) Yazılı delillerin dava dilekçesi ile birlikte verilmesi:

Dava dilekçesinde gösterilen ve davacının elinde bulunan belgelerin asılları ile birlikte davalı sayısından bir fazla düzenlenmiş örneklerinin veya sadece örneklerinin dilekçeye eklenerek, mahkemeye verilmesi zorunludur (m.121).

Yukarıdaki açıklama, davacının elinde bulunan yazılı deliller içindir. Tanık listesi, bu anlamda bir yazılı delil değildir. Bu neden ile davacının, dava dilekçesinde tanık deliline dayandığını bildirmesi yeterli olup (m.119/1-f), tanıklarının isimlerini dava dilekçesinde belirtmek zorunluluğu yoktur. Bu neden ile. m.121 hükmü tanık listesi (m.240/2) hakkında uygulanmaz.

4) Yargılama harçlarının yatırılması:

Davacı, dava açarken, yargılama harçlarını mahkeme veznesine yatırmak zorundadır (m.120/1).

Dava açan davacıdan bir başvurma harcı ve maktu harca tâbi davalarda karar ve ilam harcının tamamı, nispi harç ve tâbi davalarda nispi karar ve ilam harcının 4de 1i peşin olarak alınır (Harçlar K. m.27,28).

5) Gider avansının yatırılması:

Davacı, dava açarken her (yıl çıkarılacak gider avansı tarifesinde belirlenen)gider avansını mahkeme veznesine yatırmak zorundadır (m.120/1).

Davacının yatırması gereken gider avansının yatırılmış olması, dava şartıdır (m.114/1-g)

6) Dava, fiziksel ortamda, mesai saati içinde, elektronik ortamda ise saat 00.00'a kadar açılabilir (HMK m.445/4;Yönetmelik m.197/10).

7) Adli tatilde her türlü dava açılabilir (m.103/3).

8) Dava dilekçesinin davaya tebliği:

Dava dilekçesinin verilmesi, yukarıda incelendi. Fiziken teslim alınıp elektronik ortamda aktarılan veya doğrudan elektronik ortamda gelen dava dilekçesi, hâkim veya görevlendireceği personel tarafından incelendikten sonra dosyasına aktarılır (Yön m.252/2).

Dava dilekçesinin ve eklerinin, dizi listesine kaydedilmesi gerekir (m.160). Dava dilekçesi ekleri ile birlikte, mahkeme tarafından davalıya tebliğ edilir (m.121,c.1). davanın iki hafta içinde davaya cevap verebileceği (m.127), tebliğ zarfında (Teb.K. m.59; Teb.Yön. m.73/2) gösterilir(m.122,c.2).

9) Dava açılması üzerine taraflar hemen duruşmaya çağrılmaz:

Mahkeme, ancak, dilekçelerini yani, dava dilekçesinin, cevap dilekçesinin, cevaba cevap dilekçesinin ve ikinci cevap dilekçesinin karşılıklı verilmesinden (ve m.137 ile 138'deki duruşmasız ön incelemeyi tamamladıktan sonra, ön inceleme için bir duruşma günü tespit ederek taraflara bildirilir; yani tarafları ön inceleme duruşmasına çağırır (m.139).

Buna göre, mahkeme, dava açılması üzerine, hemen tarafları duruşmaya çağırmaz. Mahkeme, ancak dilekçelerini karşılıklı verilmesinden ve duruşmasız ön incelemenin (m.137-138) tamamlanmamasından sonra, tarafları ön inceleme duruşmasına davet eder (m.139).

3.4.DAVANIN AÇILMA ZAMANI

Dava, dava dilekçesinin kaydedildiği tarihte açılmış sayılır (m.118/1).

Dava dilekçesinin kaydına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikte belirlenir (m.118/2); yönetmeliğe göre:

Dava, dava dilekçesinin tevzi ederek kaydedildiği tarihte açılmış sayılır (Yönetmelik m.197/5).

UYAP üzerinden açılan dava, dava dilekçesinin sisteme kaydedildiği tarihte açılmış sayılır (Yönetmelik m.197/8,c.4 ve m.197/9,c.d).

Dava, fiziksel ortamda mesai saati, elektronik ortamda ise saat 00.00'a kadar açılabilir (HMK m.445/4;Yönetmelik m. 197/10).

3.5.DAVA AÇILMASININ SONUÇLARI

Dava açılmasının maddi hukuk ve usul hukuku bakımından bazı sonuçları vardır. Davanın açılmış sayılması ve dava açılmasının sonuçlarının doğması için, dava dilekçesinin davalıya tebliğ edilmiş olmasına gerek yoktur.

I- dava açılmasının maddi hukuk bakımından sonuçları:

1) zaman aşımının kesilmesi:

Dava açılması ile dava konusu alacak için zaman aşımı (BK m.146 vd)kesilir (BK m.154/2).

Dava acıması ile kesilmiş olan, dava süresince tarafların yargılamaya ilişkin her işleminden veya hâkimin her kararından sonra yeniden işlemeye başlar (BK m.157).

Alacaklının müteselsil borçlulardan (BK m.162 vd) birine karşı açmış olduğu dava ile diğer müteselsil borçlar hakkında da zaman aşımı kesilmiş olur (BK m.155).

Buna karşılık; kambiyo senetlerinde (TK m.670 vd), alacaklının kambiyo senedi borçlularından birine karşı açılmış olduğu dava ile zaman aşımı yalnız davalı borçlu için kesindir; diğer kambiyo senedi borçluları için kesilmez (TK m.751/1).

2) Hak düşürücü süreye bağlı davalarda, dava açılması ile hak düşürücü süre korunmuş olur (BK m.158).

3) Davanın temerrüde düşmesi: davalı, daha önce temerrüde düşürülmüş ise, dava dilekçesinin kendisine tebliği ile temerrüde düşer (BK m.117).

II-dava açılmasının usul hukuku bakımından sonuçları:

Dava açılmasının, usul hukuku bakımından önemli sonuçları vardır:

1) Mahkemenin davayı incelemesi zorunluluğu: dava açılması ile mahkeme için, harekete geçmek ve açılmış olan davayı bir karar ile sonuçlandırmak zorunluluğu doğar.

Dava, dava şartlarını içermese bile, hâkim, davayı incelemesiz bırakmaz; davayı, ya dava şartı noksanlığından reddetmek (m.115) veya esastan inceleyip karara bağlamak (m.294 vd) zorundadır.

2) Dava şartları, davanın açıldığı tarihe göre belirlenir.

3) Dava, açıldığı tarihteki duruma göre karara bağlanır:

Buna göre, mesela davacı ancak dava açıldığı tarihte var olan alacağının hüküm altına alınmasını isteyebilir; dava tarihinden sonra alacak haklar için aynı davada karar verilmesi mümkün değildir.

4) Derdestlik:

Dava açılması ile derdestlik durumu doğar. Bundan sonra, aynı dava tekrar açılırsa, yani dava, dava şartı yokluğundan dolayı usulden reddedilir (m.114/1-1).

5) Davayı geri alma yasağı:

Davacı, davanın açık rızası olmaksızın davasını geri alamaz. Başka bir deyim ile davacı hüküm kesinleşinceye kadar ancak davalının açık rızası ile davasını geri alabilir (m.123).

Davayı geri alan davacı bununla talep sonucundan, yani hakkının özünden feragat etmemekte, sadece davasını geri almakta ve onu ilerde tekrar açabilme hakkını saklı tutmaktadır.

Davadan feragat davalının rızasına bağlı olmadığı halde, davacının davasını geri alabilmesi için, davalının açık rızası (muafakati) şarttır (m.123).

Davayı geri alma, davayı takip etmeme (m.150) ile de karıştırılmamalıdır. Çünkü takipsiz bırakılan dava üç ay daha derdest kalmakta devam eder(m.150/5); oysa davanın geri alınması ve mahkemenin bu neden ile davanın son bulduğuna karar vermesi ve bu kararın kesinleşmesi ile dava derdest olmaktan çıkar.

Davacının davasını takipsiz bırakması yani, takip etmemesi davanın rızasına bağlı olmadığı halde, davanın açık rızası olmaksızın davacı davasını geri alamaz (m.123).

Davacı, davalının açık rızası olmaksızın davayı geri alamaz (m.123); buna davayı geri alma yasağı denir.

Davalı davacının davayı geri almasına açık bir şekilde razı olursa, mahkeme, davanın esası hakkında bir karar veremez.

Mahkemenin, davanın açılmamış sayılmasına karar vermesi ve yargılama giderlerini davacıya yükletmesi gerekir (m.331/3).

Davanın bu şekilde (davalının açık rızası ile) geri alınması ile, dava hiç açılmamış sayılır ve dava açılması ile doğan sonuçlar(geçmişe etkili olarak) hiç doğmamış sayılır; devamında mesela, zaman aşımı kesilmemiş sayılır.

Davacı, geri aldığı davayı, zaman aşımı süresi içinde yeniden harç ödeyerek tekrar açabilir. Davalı, bu yeni davaya karşı kesin hüküm (m.303) itirazında bulunamaz; çünkü birinci geri alınan davada esas hakkında hüküm verilmiş değildir.

Davalı davacının davayı geri almasına açıkça rıza göstermez ise, davaya devam olunur. Bu durumda, davacı davasını takip etmez ise, davalı, isterse dosyayı işleminden kaldırtır (m.150), isterse tahkikata veya yargılamaya davacının yokluğunda devam edilir (m.139,m.147/2,m.186).

3.6.DAVA DİLEKÇESİNDE FAİZ İSTENMESİ

Davacının, dava dilekçesinin talep sonucu bölümünde faiz talebini ve faiz oranını açıkça belirtmesi gerekir. Dava dilekçesinde faiz istememiş olan davacı, bununla faiz alacağından zımni olarak feragat etmiş sayılmaz (karş.m.109/3).

Bu halde, davacı, ikinci cevap dilekçesinde (m.136) faiz isteyebilir. Davacı, ikinci cevap dilekçesinde de faiz isteyemez, davanın açık muvafakati veya ıslah yolu ile davasını genişleterek sonradan aynı davada faiz isteyebilir.

Davalı açıkça muvafakat etmez ve davacı ıslah yoluna da başvurmaz ise, davacı, faiz için ayrı bir dava açabilir.

Davacı, tarihine kadar işlemiş olan temerrüt faizi tutarı için dava tarihinden itibaren temerrüt faizi (yani, faize faiz yürütülmesini) isteyemez (faiz K.m.3,1;BK m.121,3).

Faiz kanunu, temerrüt faizine faiz (yani, mükkep faiz) yürütölmeyeceği kurallarını belirledikten sonra, bu konuya ilişkin TK hükümlerini saklı tutmuştur. Saklı tutulan TK hükümleri, TK m.8,m.9 ve m.96 hükümleridir. Anılan bu maddelerin düzenlendiği hallerde temerrüt faizine faiz yürütölür.

Faize faiz yürütölmeyeceğine ilişkin yukarıdaki açıklama, temerrüt (gecikme) faizi içindedir. Buna karşılık, davacı, anapara faizi için, dava tarihinden itibaren temerrüt faizi isteyebilir (BK m.121, I).

SONUÇ

YARARLANAN KAYNAKLAR

- Akıntürk, Turgut ve Ateş, Derya. **Medeni Hukuk**, İstanbul, 2017.
- Helvacı, İlhan ve Yıldırım, Efe Can. **Medeni Hukuk ve Borçlar Hukuku Bibliyografyası**, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2017
- Kuru, Baki. **İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Kitabı**, Yetkin Yayınları, İstanbul, 2018.
- Pekcanitez, Hakan; Atalay Oğuz ve Özekes, Muhammet. **Hukuk Muhakemeleri Kanunu**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017
- Pekcanitez, Hakan; Taş Korkmaz, Hülya ve Meriç, Nedim. **Medeni Usul Hukuku Genel Bilgiler**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.